

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת מקץ - חנוכה תשע"ה שנה ד' גליון 165
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: בימי החנוכה ניתן לבקש על מעשה ניסים

לו. יש אומרים, חזר החומץ והפך ליי. ויש אומרים, התייקר החומץ ונמכר בדמי יין.

ויש לשאול, הכיצד נהנה רב הונא מהחומץ שחזר ונעשה יין, והרי זה מעשה ניסים, וקיימא לן שאסור להנות ממעשה ניסים. והמקור לזה, במסכת תענית (כד). במעשה דאלעזר איש ברתא, שנתן את כל נדונית בתו כדי להשיא בהם יתום ויתומה, ובזוז שנשאר לו קנה בהם חטים והניחם באסם התבואה, ואירע נס וכל האסם נתמלא בתבואה עד שלא היה ניתן לפתוח את דלת האסם. וכשבתו סיפרה לו מה שקרה, אסר עליה את החטים כהקדש ושלא יהיה לה בהם חלק אלא כאחד מעניי ישראל. ופירש רש"י, משום דמעשה ניסים הוא ואסור לאדם להנות ממעשה ניסים כדאמר לעיל (כ:), ואם עושין לו נס מנכין לו מזכויותיו. וכן בתענית (כג:), סיפר מרי ברה דבת שמואל, שראה על שפת הנהר מלאכים שנראו כמו מלחים שהביאו חול ומילאו בהם את הספינות, ומהחול נעשה קמח ובאו כולם לקנות, ואסר להם רב יהודה לקנות מקמח זה, דמעשה ניסים הוא.

ואם כן כיצד נהנה רב הונא ממעשה ניסים?

ואולי יש לומר, שרב הונא סבר שמותר להנות ממעשה ניסים, שכן מצינו בתענית (כ:), שלרב הונא היה יין בבית רעוע, וחשש להיכנס לבית לפנות את היין שמא יפול הבית. לכן הכניס את רב אדא בר אהבה לבית, והאריך לדון עמו בדברי תורה עד שגמר לפנות את היין. לאחר שיצא רב אדא בר אהבה נפל הבית. הבין רב אדא בר אהבה והקפיד, משום שסבר לה כי הא דאמר רבי ינאי, לעולם אל יעמוד אדם

הגמרא בברכות (ה:): מביאה מעשה: רב הונא החמיצו לו ארבע מאות חביות יין. נכנס אצלו רב יהודה אחיו של רב סלא חסידא וחכמים, ויש אומרים, רב אדא בר אהבה וחכמים, ואמרו לו: "לעיין מר במיליה". כלומר שיעיין אדוני במעשיו.

אמר להם: וכי חשוד אני בעיניכם?! אמרו לו: וכי חשוד הקדוש ברוך הוא שעושה דין בלא דין?! אמר להם: אם יש מי ששמע עלי דבר – יאמר.

אמרו לו: כך שמענו שאינך מעניק לאריס (פועל המקבל משכורת בחלק מסויים מתנובת השדה) חלק בעצי הגפן הנזמרים. הוא אכן מעניק לו פירות, אבל לא זמורות עצים כפי שמגיע לו.

אמר להם: וכי משאיר הוא לי דבר ממנו?! הלא גונב לו את כולו (ויש לציין שסתם אריס גנב הוא וכדמצינו גם אצל אריסו של אבבי במסכת חולין דף ק"ה ע"א שאבבי תפס את האריס שלו גונב עצים משדותיו, כיעו"ש).

כלומר, טיעונו של רב הונא טבעי וצודק. הפועל הזה גונב ממנו יתר על חלקו. כשהוא מונע מאריסו את חלקו בזמורות – הרי אין הוא אלא מחזיר לעצמו מעט ממה שגנב ממנו זה. בכל מאודו יודע וחש רב הונא שהוא נוהג באריסו כדין. אולם עונים לו על כך חכמים: זהו שאומרים האנשים: 'לאחר הגנב גנוב, ואת הטעם – טעם' (ובהגהות כסף הקדשים על השו"ע, העיר, כי על אף דקיימא לן כרב נחמן בב"ק כז: דעביד איניש דינא לנפשיה, אולם לרב הונא לא היתה ידיעה ודאית שהאריס גנב, אלא על פי אומדנא נהג). אמר להם: מקבל אני עלי שאני נותן

במקום סכנה ויאמר, עושין לי נס, שמא אין עושין לו נס. ואם תימצא לומר עושין לו נס, מנכין לו מזכויותיו.

נמצא כי רב הונא שהכניס את רב אדא בר אהבה למקום סכנה, סבר שמוותר לסמוך על הנס ואין מנכין לו מזכויותיו, ולכן יכול היה להנות ממעשה הניסים שנהפך החומץ ליינ.

ומדוע באמת סמך רב הונא על מעשה ניסים?

הרמ"א (או"ח סימן קפ"ז סעיף ד') כתב וז"ל: "ואומרים על הניסים בחנוכה ובפורים, קודם ועל הכל וכו'; ואם לא אמרו, אין מחזירין אותו. ומ"מ יוכל לאומרו בתוך שאר הרחמן, ויאמר: הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה בימים ההם וכו', והכי נהוג. ע"כ.

ותמהו הפוסקים (ישועות יעקב סימן תרפ"ד, שערי תשובה סימן קפ"ז סעי' ד'), הלוא הלכה פסוקה היא שאסור לבקש על מעשה נסים, וכפי ששינונו בברכות (נד) היתה אשתו מעוברת, ואומר יהי רצון שתלד אשתי זכר, הרי זו תפלת שוא. ע"כ. צא ולמד ממעשה דרבא (תענית כד): שהלקה אחד משום שבא על נכרית ומחמת כן נפטר האיש. ונשמע הדבר בבית שבור מלכא ורצה לצער את רבא על כך. אלם אמו הזהירתו לבל יתעסק עם היהודים כיון שכל מה שמבקשים מבורא עולם הוא נותן להם. וכהוכחה לכך הוצרך רבא להוריד גשמים בתקופת תמוז, וכמעט שהוזק מכך על ששינה את הטבע.

נמצא שאסור להטריח כלפי מעלה ולבקש דברים למעלה מן הטבע, ואם כן כיצד הותר בחנוכה לבקש "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים"?

מתרץ הגאון רבי יוסף שאול נתנזון זצ"ל בספרו דברי שאול (דרוש לחנוכה), שכל האיסור נאמר רק לשאר ימות השנה, אז אסור לבקש על הנהגה ניסית, כי בזה הוא משדד בריאת שמים וארץ, אבל בימי חנוכה שכל העולמות מתנהגים בהנהגה ניסית, ובימים האלו הנס הוא בטבע הבריאה, אם כן כשם שמבקש בכל השנה כולה על הטבע, כך בידו לבקש על הנס בחנוכה, ולכן אפשר להתפלל "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים".

אך עדיין צריך ביאור במה שונה זמן חנוכה משאר ימות השנה שניתן לבקש על מעשה ניסים?

בבית המקדש היתה הנהגה ניסית, כמו שהמשנה באבות (פרק ה') אומרת: עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש וכו'. וכן אמרו חז"ל (יומא כא): "מסורת בידינו מאבותינו,

מקום ארון אינו מן המידה". וביאורו שלאחר שהיה הארון מונח בקודש הקודשים לא נחסר מהמקום הפנוי מאומה, והיו מוצאים מכל צד של הארון שגודלו עשר אמות, עשר אמות פנויים, כאילו שאין במקום מאומה, המקום לא התרחב והארון לא נתקטן, ובכל אופן היה מכל צד של הארון עשר אמות תמימות.

וכן הוא בירושלמי (פ"ק דיומא ה"ד) שמקשה על דברי המשנה: ערב יום הכיפורים עם חשיכה, לא היו מניחים אותו לאכול הרבה, ולא מן הניסים שהיו נעשין בבית המקדש הן (דהיינו דאיתא במשנה באבות דמעשרה ניסים שנעשו בבית המקדש שלא אירע קרי לכה"ג ביום הכיפורים)? ומתרצים: א"ר אבין על שם 'לא תנסו' (כלומר לכתחילה אין סומכים על הנס, קרבן עדה) א"ר יוסי בי רבי בון כאן בראשון כאן בשני (כלומר הא דתנן שלא ראה הכה"ג קרי מעולם היינו במקדש ראשון ומתנלי' במקדש שני קרבן עדה), הרי שלשיטת רבי יוסי אף אפשר לסמוך על הנס בבית המקדש. וכן בנעילת דלתות העזרה כשהיו מקריבים קרבן פסח בערב פסח, נחלקו אמוראים: אבוי סובר סומכים על הנס, ולא נעלו הדלתות שלא יכנסו כולם בבת אחת, שמעצמן ננעלו בנס, ורבא סובר שאין סומכים על הנס והיו נועלים.

נמצא כי יש שיטה הסוברת שבבית המקדש מחמת ההנהגה הניסית שבו אפשר לסמוך על הנס.

על פי זה יש לומר, כל יהודי בעת שמדליק את נרות החנוכה הרי שהוא דומה לכהן גדול שמדליק את נרות המנורה, וביתו נעשה בבחינת בית המקדש, כמו שכתב בספה"ק מאור עיניים לרמז בפסוק שנאמר בפרשת העקדה (וירא כ"ב, ה') "ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם", דתיבת 'כה' רומזת ליום כ"ה כסליו שבו נחו ישראל ממלחמתם עם היונים. הרי שבחינת חנוכה הוא בחינת הר המוריה – מקום המקדש.

ומובא ברש"י בתחילת פרשת בהעלותך בשם המדרש: כשראה אהרן הכהן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, א"ל הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם. שאתה מדליק ומטיב את הנרות. עכ"ל. והקשה הרמב"ן, איזה נחמה יש בזה, הרי מ"מ חסר לו את חנוכת המשכן. ועוד הוא שואל, שהרי גם הדלקת המנורה אינה קיימת לעולם, כי לאחר חורבן הבית אין מנורה.

נמצא כי בחנוכה אנו ככהנים וביתנו כבית המקדש, וכשם שבית המקדש אפשר לסמוך על הנס, אף בחנוכה אפשר לסמוך על הנס ולהתפלל ולבקש גם על ניסים ונפלאות.

והנה, האמורא הקדוש רב הונא הוא בעל המימרא במסכת שבת (כג:), "הרגיל בנר הויין ליה בניס תלמידי חכמים" (והחידושי הרי"ם היה אומר, שאם על ידי הדלקת נרות זוכים לבנים תלמידי חכמים, ודאי שהוא עצמו גם כן יכול על ידי הדלקת נרות לזכות להיות תלמיד חכם). כלומר, "הרגיל" היינו שבקדושה שזוכה לה בזמן הדלקת נרות חנוכה אינה מסתיימת עם סיום ימי החנוכה, אלא ממשיכה לכל ימות השנה, אדם כזה הוא בבחינת כהן גדול וביתו בבחינת בית המקדש לא רק בימות החנוכה אלא בכל ימות השנה, ממילא הוא זוכה שבניו יצמחו ויהיו לתלמידי חכמים.

רב הונא נאה דורש ונאה מקיים, זכה להמשיך את קדושת נרות החנוכה לכל השנה כולה, ממילא ביתו היה בבחינת בית המקדש, ובו סומכין על הנס לכן הותר לו לסמוך על הנס ואף להנות ממעשה ניסים.

מאמר זה הוא מתוך ספר העומד לצאת לאור אי"ה "נחלת שדה על תנאים ואמוראים" בפרק על האמורא "רב הונא".

להזמנת שאר הספרים מתוך הסדרה נחלת שדה ניתן בטלפון: 0504145482

"להתענג בתענוגים"

אם ברצונך לשמוע על סגולותיהם ומעלותיהם של הימים הנשגבים והנעלים של חנוכה, מהו השפע היורד בימים אלו? מי הזוכה לכך? מה תפקידנו בימים קדושים אלו, ועוד

האזן לשיעוריו המרתקים של

הרב איתי חיים בן אהרן שליט"א

בטלפון שמספרו: 050-4133783

הקש 226

במחיר שיחה סלולארית רגילה, חינם לבעלי מסלול 'ללא הגבלה'.

הכניסו המספר לאנשי הקשר שלכם, ותהיו בקשר...

ומתרחץ הרמב"ן בשם מגילת סתרים, שהכוונה "שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות" הכוונה לנר חנוכה, שהנס יעשה על ידי בניו של אהרן הכהן. וההדלקה של נרות חנוכה יהיו המשך לנרות המקדש. וזהו "שלך לעולם קיימת" כי גם לאחר חורבן הבית מאיר האור של בית המקדש בעת הדלקת נרות חנוכה.

ובספה"ק ישמח ישראל (פרשת בהעלותך) לומד מדברי הרמב"ן הללו, שבעת הדלקת נר חנוכה עומד כל יהודי על מקומו של כהן גדול בבית המקדש, וביתו נהפך כבית המקדש.

ובפרט על פי שכתב בספה"ק שפת אמת (חנוכה תרל"א) בשם זקינו בעל חידושי הרי"ם, שכאשר אנו מדליקים נרות חנוכה, אני מדליקים בפועל את נרות המנורה שנגנזה לאחר חורבן בית מקדש ראשון. וז"ל: ובאמת הלא המשכן נגנז וכן המנורה וא"כ בימים האלו שהיתה ההדלקה אז עפ"י נס גם עתה היא דולקת. וכעין זה אמר אא"ז מו"ר זצלה"ה על נר מערבי כיון שדולק בנס, דולק גם עתה במקום שנגנז כנ"ל. עכ"ל.

נמצא, כי בשעה הדלקת נרות חנוכה הרי שהמדליק זוכה להיות בבחינת כהן גדול שמדליק נרות המנורה, וביתו נעשה בבחינת בית המקדש.

בזה נבין מה שכתב בספר קב הישר (פרק צ"ו והביא זאת הכף החיים בסימן תרע"ו סק"ח) וז"ל: ו...ידוע כי כתבתי לעיל פרק י"ד שבכל מצוה ומצוה שאדם עושה נולדים ונבראים מלאכים קדושים ממנה ולכל מצוה שנבראים ממנה מלאכים הן נקראים מחנה של מצוה זו. וזהו פשוט שבכל מצוה שמברכין עליה מתכנשין אליה אותן המלאכים ועומדין סביבות המברך ושומעין הברכה ועונין אמן, ורמז לדבר מלאך הוא גימטריא אמן, ולכן כשישראל עונין בברכה או בקדוש ואומרים "אמן" יכוונו לאותן המלאכים שיענו "אמן" כי "אמן" גימטריא מלאך"ד.

ולפי דרכינו הטעם שזוכים לכך בעת הדלקת נרות חנוכה, משום שהכתוב (מלאכי ב', ז') אומר: "כי שפתי כהן ישמרו דעת ... כי מלאך ה' צבאות הוא", ופירש רש"י, דקאי על אהרן הכהן. נמצא, כי אהרן הכהן היה בבחינת מלאך, וכל יהודי בעת שמדליק נרות חנוכה זוכה להגיע לדרגת מלאך, ולכן מלאכים מצטרפים אליו בעת ההדלקה.